

46.4 HV

**Hvidovre
Lokalarkiv**

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

9. årgang nr. 2, juni 1991

Indhold:

Til Medlemmerne	s. 2
Historien om en vagtsoldat af Hans Thomsen	s. 3
Et lokalsamfund set i en erindrings sidelys af Poul Sverrild	s. 16
Aktivitetsdage på Rytterskolen	s. 19

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udgives fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Lisbeth Magnussen og Hans Chr. Thomsen
Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre, tlf. 31 78 02 22, lok. 227

ISSN 0902-3046

"Hvidovre Lokalhistorie" har denne gang taget et kontroversielt emne op, nemlig en gennemgang i form af to artikler af Ivang Haaemans Bog "Den Fordømte Ungdom". Det kontroversielle ved bogen er, at der er tale om en Hipomands erindringer.

Som diskussionen i Hvidovre Avis i december viste, er det stadig et følsomt emne. Samtidig er det et emne, der for nogle er personligt smerteligt. For ikke at tale om de mennesker, der under besættelsestiden blev ødelagt for resten af livet.

Når vi alligevel tager det op er det dels fordi, der her er tale om en erindring med lokalhistorisk relevans. Dels fordi ingen bliver klogere på fortiden ved at prøve på at censurere den eller ved at fortrænge den. Ivang Haaemans bog er delvist et sådant forsøg. Der er ingen grund til at gentage den fejl.

Artiklerne vil dels prøve at forstå bogen i en lokal sammenhæng og dels i en sammenhæng med vandringerne fra land til by og krisen i 1930'erne.

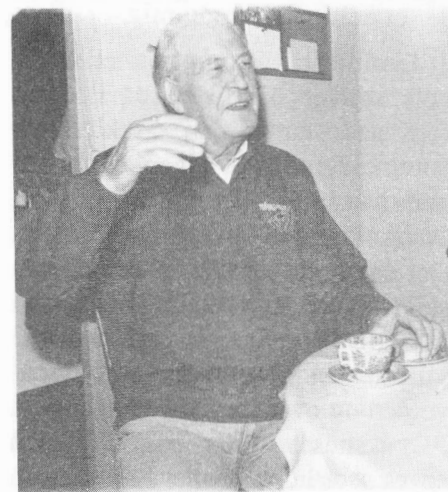
Redaktionen

Historien om en vagtsoldat

Af Hans Chr. Thomsen

"Vi havde folk ansat i huset og på gården i Nyborg - skriver Ivang Haaeman - Om Søndagen kørte vi i charabanc, en åben vogn med bænke langs siderne og et firspand for vognen. Seletøj og hestenes hove blev pudset og poleret så det strålede ... Når der var noget jeg ville have, så fik jeg det ... De store i søskendeflokken gik i privatskole, hvilket var meget dyrt dengang, og min storebror havde sin egen ridehest".

25 år efter sidder han i Vestre Fængsel som hipomand: "Jeg blev så ført til Vestre Fængsel, hvor jeg, som under hele mit fangenskab, gjorde gym-

Forfatteren til "Forrådt Ungdom" Ivang Haaeman.

nastik. Skyggeboksning var min favorit. Mine medfanger kaldte mig for cellebokseren."

Små 40 år herefter skriver Ivang Haaeman så sine erindringer, og hans bog "DEN FORRÅDTE UNGDOM" er én lang uforløst skyggeboksning i en mental celle med en traumatisk førtid.

Tiden er 1920 til 1950. Rummet er 30'ernes kriserum og Danmark under besættelsen.

Social deroute

Født omkring 1920 på en gård ved Nyborg kom han til at opleve en voldsom social deroute på meget kort tid. Gården må sælges, og nu begynder en rejse fra Fyn til Slagelse, til København, til Brøndby Øster, til Avedøre Mark for at ende foreløbig omkring 1930 i Hvidovre.

Hvert stop på ruten er fulgt af et yderligere fald i økonomisk og social status, og en yderligere eskalering af forældrenes verbale og fysiske konflikter. 1933 skilles de så endeligt efter flere tilløb, og 1933 står Ivang Haaeman så som 13-årig "...pludselig som eneforsørger til en halvsyg mor og tre små søskende, og det var midt i trediveernes krise, hvor bl.a.

Danmark havde mere end en tredjedel arbejdsløse." Han er ankommet til et socialt nulpunkt, og er socialiseret via et socialt sammenbrud.

Lærer Rasmus Svinding var formodentlig den lærer, Ivang havde i Avedøre. Svinding var enelærer dér i 40 år fra 1887-1928.

Skolen og skabelsen af en enspænder

Skolegangen i Avedøre i slutningen af 1920'erne og især senere i Hvidovre bliver en katastrofe. Den er uregelmæssig bl.a. fordi han skal lave dørsalg med de sandkager, moderen køber med videresalg for øje for at familien kan overleve.

I Avedøre er forældrene endnu ikke skilt og forholdet til faderen er varmt. Han handler med heste og

"han elskede dem ... I det hele taget var jeg glad for at være sammen med far. Også da de senere blev skilt, kom vi meget sammen, indtil mor forbød det.

Endnu er den mentale kulde ikke slået igennem hos Ivang. Skolelæreren kone er "lille mager og hjertensgod."

Rigtig galt går det, da forældrene flytter til Hvidovre, hvor de bliver skilt. "Jeg var syv år og skulle til at gå i rigtig skole. Ved indmeldelsen blev vi koppevaccineret, og dér var mor med. Men ellers meddelte hun mig, kort og godt, at nu måtte jeg se at klare mig bedst muligt ... Jeg var klædt i sorte pigebukser med lodden vrang og elastik ved lårene, lange uldne strømper, der blev holdt oppe med et elastikbånd med huller i, og så et livstykke ... Nogle gange var der et helt opløb foran mig.

... Den tid står for mig som et helvede", skriver han. Han er isoleret, forfølges, ydmyges, rager uklar med lærerne og må slå sig igennem, så godt han kan.

Ivang Haaeman bliver en enspænder. Det eneste kollektive fællesskab han skildrer, er konfliktfællesskabet med kvarterets drenge i Risbjerggårds villaudstyknings over for en voksenverden og over for nabodrengene fra Phønixhusene. Her som i skolen søges sociale problemer løst gennem slagsmål.

I skolen møder han en anden en-

Børn på den gamle Kettevejskole, nuværende Sønderkærskole, hvor Ivang Haaeman gik i 30-erne.

spænder Edward, og senere får dette venskab en "skæbnesvanger betydning" for ham.

Mælkedreng

Efter forskellige lokale job bliver han ansat som mælkedreng først på mejeriet Trifolium, så på Enigheden og slutteligt på Solbjerg. Steinckes socialreform hjælper lidt på familiens økonomi, men ikke mere, end han må stjæle fra madpakkene på frokoststuen på mejeriet, eller stjæle morgenbrød fra trappeopgangene for at få noget at spise.

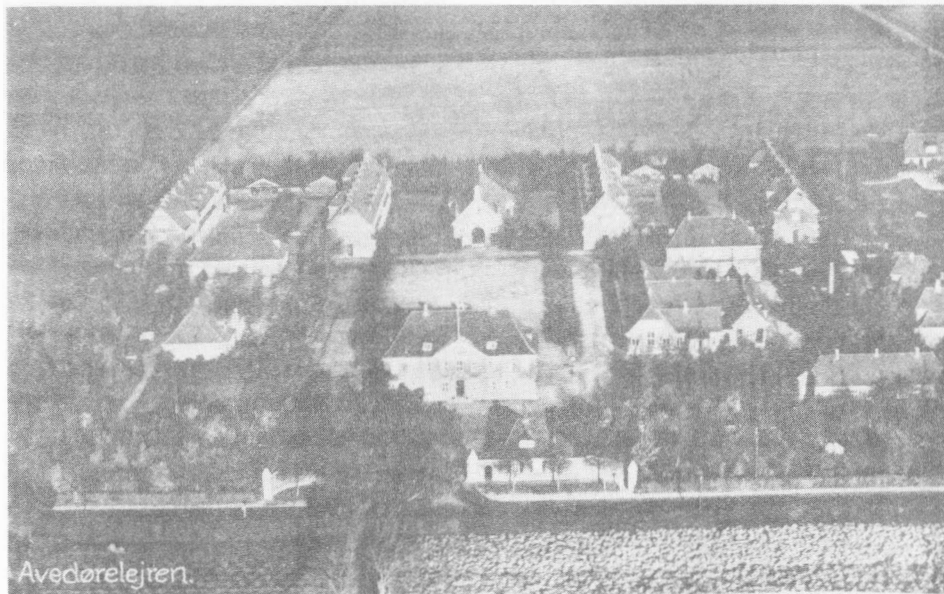
I begyndelsen går han til arbejdet. Senere lykkes det hans mor at skaffe en gammel damecykel, så han kan cykle dertil.

Arbejdet på de forskellige mejerier under den økonomiske krise i 1930-erne skildres med få undtagelser som alles kamp mod alle. Alles udnyttelse af alle. Mælkedrengene snydes i det såkaldte klumpregnskab, og Ivang overnatter, når han kan komme afsted med det, i hestestalden eller i mælkevognene. Der er ingen classesolidaritet i den skildring.

Moderen

Moderen er "...fiseformem. Selv da vi senere sultede og kom til at lide stor nød, forblev hun lige stolt og høj-røvet." Hendes mor "var frugten af et kærlighedsforhold mellem hertugen af Augustenborg og en komtesse ved navn Sperling." Moderen skildres

som en blanding af en svagelig, og i visse situationer hårdtslående, dame med rengøringsvanvid. Det er hende, der vil skilles og på et tidspunkt bliver den sociale deroute og manglen på penge for meget for hende. Hun bryder sammen og mislykkes med et selvmord: "Pludselig slog hun øjnene op og stirrede vildt på mig - som en sindssyg. Med møje og besvær fik jeg rejst hende op. Hun vaklede - stod og kiggede sig forvirret omkring. Så gav hun sig til at græde, medens hun skubbede til mig: - Gå skreg, hun, gå med dig for pokker. Jeg vil ikke mere - jeg kan ikke mere - gå ... Kom mor, sagde jeg blidt og kærligt, som en far der taler til sin lille ulykkelige pige. Og så fulgte jeg hende ind i seng igen."

Avedørelejren.

"Stedfaderen"

På arbejdet opdager Ivang at han har sælgerevner og han begynder også at gå til boksning.

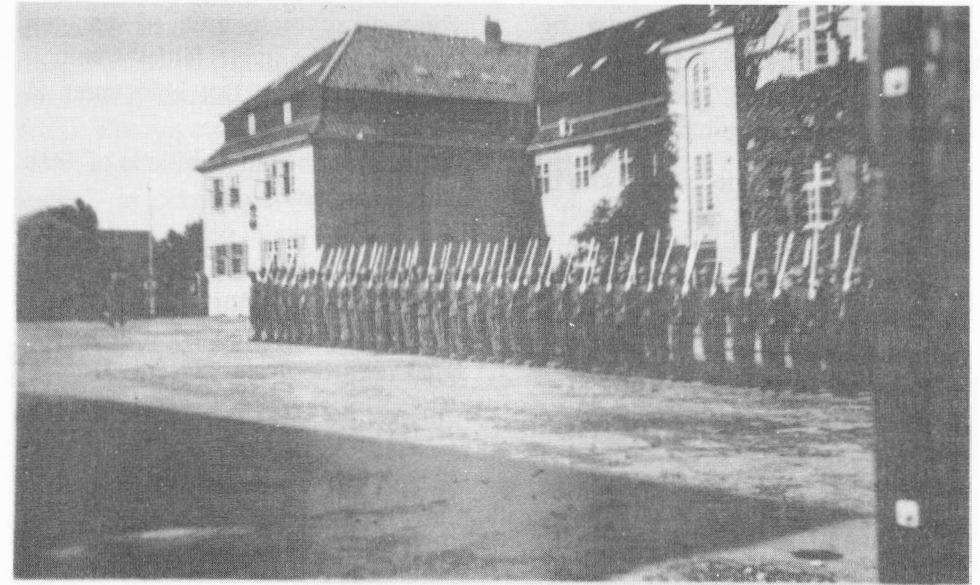
Efter et voldsomt slagsmål med moderens nye ven overtager søsteren forældremyndigheden over Ivang, indtil han er fyldt 18 år.

Soldat

I januar 1940 indkaldes han til soldat og han bliver rekrut i Avedørelejren, og genindkaldes senere til Holbæk kaserne.

Skildringen er her den klassiske: Idiøtisk pudseri, ydmygelser, ensrettende eksersits, oprør mod officerer, utætte kolde barakker.

Men der føjes en massiv generel kritik til af forsvaret: Uddannelsen

Holbæk Kaserne i begyndelsen af 40-erne.

var en uddannelse til paradesoldat og ikke en uddannelse til krig. Våbnene var mangelfulde eller ødelagt, som f.eks. de forældede 89-geværer, hvor riffelgangene var pudset væk: "Noget gammelt, rustent værdiløst lort"

Den 9. april 1940 opleves i Avedøre, med et lavtflyvende tysk bombefly, som aftalt spil: "Jeg sværger, den besættelse er svindel og humbug!" I kulissen taler officererne om at melde sig til tysk krigstjeneste.

Efter hjemsendelse og genindkaldelse til Holbæk, ryger Ivang derefter ud i arbejdsløshed.

Edward

Januar 1944 møder Ivang den eneste rigtige skolekammerat, han fik i

Hvidovre - Edward - forbillede og dertil enspænder som han selv. De er begge arbejdsløse og reflekterer på en annonce som sabotagevagter i Italien og Tyskland. De står nu på et kontor på Vesterbro, og det eneste der mangler, er deres underskrift. Det er et centralt øjeblik i Ivang Haagemans liv. Lad os citere ham:

"Jeg ved faktisk ikke hvorfor, heller ikke i dag, men jeg værgede mig lidt endnu. Jeg tror ikke, at det var tanken om at komme ned til en krig, og måske blive slået ihjel, til en krig der ikke ragede mig en pind. Vi skulle ikke til fronten tænkte jeg. Om det var forbryderen Stalin eller Hitler - de eneste to jeg kendte - der vandt denne krig, var mig komplet lige-

gyldigt i min naive tankegang og ungdommelige uvidenhed. Politik var i det hele taget noget fjernt og tåget, som jeg ingen anelse havde om.

Englænderne betragtede jeg - som de fleste danskere på det tidspunkt - hvis de ellers vil indrømme det - som nogle dumme svin, der smed sprængstof og våben ned fra nogle ulovligt indtrængende fly. Ned til nogle forbrydere, der smadrede vore fabrikker, og dræbte mange danskere. Og samtidig ødelagde det gode forhold vi havde - som aftalt med besættelsesmagten."

Men Edward overtaler ham. "Hør her gamle ven, krigen er snart forbi, det er helt afgjort, og du kan også se, at det bliver døjsene, der taber den. Så lad os komme ud og opleve noget, inden det er for sent"

De skriver under og Ivang siger: "At jeg samtidig underskrev min egen dødsdom..."

Tyskland

Rejsen går nu ned gennem det sønderbombede Tyskland.

Ved en fejltagelse kommer han først til Polen. Derefter sendes Ivang til Berlin, hvor der er luftbombardementer om natten, og om dagen er han med til at grave ligene ud af ruinyngene. Der er også de mærkelige intense øjeblikke: "Idet bomben sprænger, oplyser den hele stuen, så jeg kan se bordet midt i stuen, og stolene der står udenom, jeg når

sågar at se malerierne på væggen bagved, inden huset falder sammen til en ruinyng. Det hele varer få sekunder."

Det er næsten som et billede af hans barndoms "hus".

Frankrig

Så går rejsen til Paris, og i Frankrig aflægger han faneed uden at forstå, hvad det hele drejer sig om.

Den unge Ivang Haaeman.

I den tyske hær oplever han, når der er hvil, at: "så var der ikke noget der hed over- og underordnede, nej, vi

snakkede som ligemænd ... Jeg der fra barnsben aldrig blev regnet for noget, **jeg duede ikke, jeg var et NUL**. Ydmyget og trådt på - i skolen - som mælkedreng - i hæren - af staten - af skrankepaverne og andre **overordnede**. Jeg blev i den tyske hær regnet for et menneske af værdi. Jeg var målløs - **jeg duede alligevel!**"

Ivang Haaeman har et godt øje til de overordnede, men underordnelsen accepteres også:

"Men selvfølgelig, så snart vi igen startede vores øvelser, var han befalingsmanden og vi hans elever. Sådan en røvtur med flydækning, kunne nok tage pippet fra nogen. Det var ned i grøften op igen, ind i skoven og ud igen. En herlig frisk omgang. Man kunne godt blive lidt træt. Og så var det ikke en enkelt mand, men hele kompagniet."

Som i soldatertiden i Danmark går de samme værdier igen. Røvturen kan godt tage pippet fra nogen - men ikke Ivang. Det er ligefrem en herlig frisk omgang. Man kan godt blive træt, men man er fælles om at blive det.

Mødet med en fransk bonde.

I frankrigsafsnittet står en af de få gode oplevelser. Ivang møder en bonde, der inviterer ham med hjem, "hvor jeg havde en hyggelig eftermiddag i familiens skød ... Bonden og jeg blev venner for livet."

Det er en mærkelig lille idyllisk parantes på 23 linier, som har sine sine psykologiske understrømme. Sprogligt har de ikke kunnet tale meget sammen, og rent faktisk har de ikke kunnet blive venner for livet: "Men jeg fik aldrig lejlighed til at besøge dem. Adressen gik tabt."

Det er heller ikke det vigtige. Det virker som en art symbolsk oplevelse. Som var det en tilbagevenden via den franske bonde til et forlængst tabt barndomsliv på gården i Nyborg.

Belgien og Holland

Inden rejsen går videre til Belgien og Holland oplever Ivang D-dagen i Normandiet på afstand. Som sin far driver han lidt handel undervejs. Og i 1944 er kontrakten udløbet og han begiver sig på vej hjem.

Danmark

Kontrasten til resten af Europa er naturligvis voldsom. Sporvognens billetpriser er steget med 10 øre, som en konduktør surt meddeler ham. Ivang er hjemme igen, og han bliver vagtkommandør i Avedøre og våbeninstruktør i Kastrup.

Hipokorpsset

Efter opfordring indtræder Ivang nu i Hipokorpsset.

Det bliver en voldsom tid. Der bliver skudt på dem og konflikten mellem dem og modstandsbevægelsen optrappes. Ivangs oplevelse af korpsset

er skildret med en streng adskillelse mellem den uniformerede og den ikke-uniformerede del af Hipokorpset. Den uniformerede del skildres som en art ordenspoliti, og de forbrydelser vi idag forbinder med Hipokorpset tillægges den ikke-uniformerede del. "Men vi uniformerede havde ikke med likvideringer, mord og sabotage at gøre, overhovedet ikke."

Og Ivang Haaeman skildrer sin uvidenhed om, hvad korpset ellers lavede, gennem en kollegas vurdering af ham: "... din uvidenhed i det hele taget, og det jeg efterhånden kender til dig, siger mig, at hvis du vil have et godt råd fra mig, så meld dig ud af korpset." Det gør Ivang så efter et stykke tid.

Ivang Haaeman.

Arrestationen.

Den 15 maj 1945 arresteres han og skriver, at han tortureres under forhøret. Han holder sig i form ved at skyggebokse, og medfangeme kalder ham skyggebokseren.

Retssagen

Ivang Haaeman får en dom på 12 år

Fængsel

Dommen bliver senere nedsat fra 12 til 6 år, og han løslades efter at have afsonet to tredjedele af straffen.

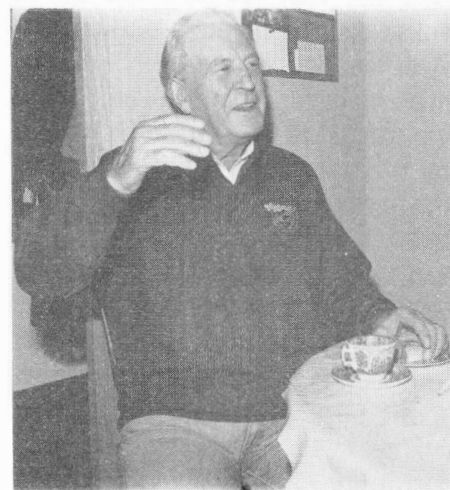
"Fire spildte år af min dyrebare ungdom. Jeg tilgiver det aldrig"

Den Forrådte Ungdom en gang til

Hvem er det der taler?

Der er en generel spænding i al erindringslitteratur mellem den, der har oplevet - og den, der senere skriver ned. Den person, der var, er ikke længere den, der er. Og hvem af de to er det, der taler? På samme måde er der en spænding mellem det, der bliver sagt, og det man kan tolke, så at sige bagom teksten. Og så er der naturligvis altid troværdighedsproblemet, d.v.s. er det sandt hvad, der bliver sagt.

Mit postulat er, at det overvejende er den ældre Haaeman, der fører ordet på den unge Ivangs vegne, samt at han ikke kender samme Ivang godt nok. Vi skal senere komme tilbage til det.

Ivang Haaeman.

Hvorfor har Ivang Haaeman overhovedet skrevet bogen?

Enhver kan regne ud, at man ikke bliver populær på at skrive en bog som den foreliggende.

Der er nu gået så lang tid efter krigen, at de første mere nuancerede beskrivelser af mennesker, der gik i tysk tjeneste er begyndt at dukke op. Jeg tænker her på bl.a. Tage Skou-Hansens "Fortællinger Fra Det Runde Bord" og Thorkild Bjømvigs erindringer. Jeg tror ikke, at det primært er den tid, der er gået, der har fået Ivang Haaeman til at skrive denne bog. Jeg tror bogen, er et forsøg på at løse op for et aldrig forvundet traume ved at fortælle en offerhistorie. Ivang Haaemans kommentar til sin dom og fængsling peger i den retning: "Fire spildte år af min dyrebare ungdom. Jeg tilgiver det aldrig."

En skilsmisse, en barndomsven, naivitet og 1930'erne.

Ivang Haaeman har selv fire hovedforklaringer på hvorfor hans liv gik som det gik.

Den ene handler om hans forældres skilsmisse. Han blev hos sin mor, men ville helst være blevet hos sin far. "Var jeg flyttet ind hos far, var jeg sikkert blevet skånet for meget af det, jeg senere kom ud for. Det kan

jeg selvfølgelig ikke vide - men jeg tror det."

Den anden handler om indflydelsen fra skolekammeraten Edward. "En dag under besættelsen mødte jeg ham på Vesterbro i København. Det møde fik skæbensvanger betydning for mig."

Den tredje handler om: "... min naive tankegang og ungdommelige uvidenhed."

Den fjerde henviser til staten og den økonomiske krise i 1930'erne.

Andre forklaringsmuligheder

Forskningen

I Karl O. Christensens bog "Mandlige landssvigere i Danmark under besættelsen" påvises det at omkring 50% af dem, der blev dømt under retsopgøret, tilhørte **aldersgruppen 15-25 år**. Mange kom fra bømerige familier. De havde ført en geografisk omtumlet tilværelse, og var ofte deklasseret i forhold til deres barndomsmiljø.

Thomas Sigsgård: "Psykologiske undersøgelser af mandlige landssvigere" konkluderer, at der for landssvigerne syntes at have været et meget stort antal tilfælde af svære **barndomskonflikter**. Skolegangen er præget af tilpasningsvanskeligheder og enspændertilbøjeligheder.

Søren Schou: "De Danske Østfrontfrivillige": "Man kan ... sige, at det er den **autoritære karaktertype**, der

således udvikles. Den konfliktfyldte barndom har på den ene side gjort dem usikre og **underdanige**, de har ikke fået opbygget noget jeg-ideal, men forholder sig bestandigt til ydre autoriteter. På den anden side er der udviklet klare **trodsstillinger**, der ytrer sig som opsætsighed mod autoriteterne ... Nederlagene udløste ofte **flugtmekanismer** ... tjenesten som soldat fritager dem, umiddelbart, for civiltilværelsens byrdefulde forpligtigelser ... de **udøver magt** men har stadig autoriteter over sig..."

Den autoritære karaktertype er, kunne man sige, en **kontrast-idenditet**.

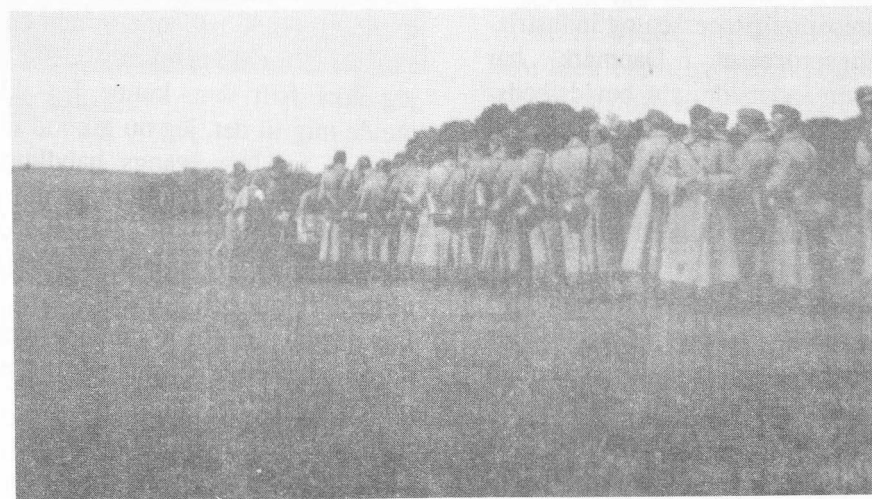
Hvad har nu alt dette med Ivang Haaeman at gøre?

1930-erne var for Ivang Haaeman, som for så mange andre arbejdere, en hård tid. Han var ikke ene om at vokse op i en bømerig og konfliktfyldt familie, der var spændt økonomisk hårdt for. Som så mange andre var han del af vandringerne fra land til by. Der var mange med samme alder og fattige baggrund, det gik anderledes.

Det, der adskiller hans liv fra et typisk arbejderliv er for det første den sociale deklassering, der var voldsom. For det andet det normadeliv de første år af hans liv udgjorde. For det tredje var han skilsmissebarn. Dertil kom for det fjerde den isolation, der blev resultat af skolegangen. Det medførte, at han blev enspænder,

med hvad det betyder for manglende muligheder for at orientere sig.

For det femte oplevede han i opvæksten, at moderen greb ind **efter** det var gået galt. Og indgrebene var korporlige ifølge Ivang Haaeman: "Hun nåede ... at gennemtæve en af mine skolelærere, formanden for grundejerforeningen, forvalteren på Trifolium Mælkeforsyning og en mælkekusk." Løsningen på sociale problemer var ofte tæv. For det sjette voksede han op i et miljø med en borgerlig ideologi, men kom til at arbejde som mælkedreng i et miljø, der havde andre værdier. Når det blev for meget for den unge Ivang var det ikke Stauning men Gud han henvendte sig til -for at sige det på den måde. En borgerlig individualistisk orienteret ideologi forstærker vel også en enspænder-idenditet.

Soldater fra Holbæk kaserne i "felten".

1930'erne

1930'erne var økonomiske og sociale kriseår, men samtidig de år da arbejderbevægelsen slog igennem og havde regeringsmagten i Danmark. Ivang er i fagforening og sælger "De Arbejdsløses Blad". Men arbejderbevægelsen vækker ingen genklang i ham. Det, han noterer sig er, at han har evner som sælger.

Det er i forsvaret og senere som soldat i Frankrig, at han finder et fællesskab. Et fællesskab der, for mig at se, har samme tvetydige indhold af tryghed og svigt, som det barndomsmiljøet havde.

Som i et spejl

I soldatertiden folder meget af Ivang Haaemans livs problematik sig så at sige indirekte og symbolsk ud.

Efter i en omtumlet tilværelse at

have levet et uforudsigeligt og uoverskueligt liv kommer han ind i faste rammer som soldat. Efter at have været ensom oplever han nu fællesskab. Efter arbejdsløshed får han "arbejde" som soldat. Efter som forsørger at have haft ansvar uden magt, får han nu magt og ansvar som vagtsoldat. Efter ikke at have kunnet "forsvare" familien ordentligt økonomisk, står han nu på vagt for sine forsvarsløse kammerater. Efter ikke at have haft noget at skulle have sagt, kritiserer vagtsoldaten nu forsvar og regering - de har ikke været deres forsvarspgave voksen den 9. april 1945. Efter at have været offer, ofrer han regeringen - "Jeg sværger, den besættelse er svindel og humbug!" Efter at have været anklaget i 1945, er han nu anklager i 1990

En indre Danmarkshistorie

Urbaniseringsprocessen og industrialiseringsprocessen i Danmark har også sin inderside, sin bevidsthedshistorie. Omplantning fra én kultur til en anden, fra én status til en ny har en dobbelt afgrænsning som følge for Ivang Haaeman. Dels en ydre og dels en indre.

Det ydre - samfundet - fremtræder i en sort-hvid udgave. Overvejende som fremmed, fjendtlig og umenneskelig og mere sjældent som hjælper. Det indgår så at sige reduceret i et indre drama hos forfatteren. Det er hele tiden samfundet, der er årsag til hans situation. Haaeman afgrænser

sig dermed fra en mere nuanceret forståelse for den omverden han voksede op i. Det var jo en barsk tid, men den var også andet end det.

Den indre afgrænsning fremtræder som en manglende kontakt mellem - kunne man sige - den gamle Haaeman og den unge Ivang. Haaeman forstår ikke hvorfor Ivang handler, som han gør i afgørende situationer. For Haaeman selv er den afgørende begivenhed i hans liv den, hvor han melder sig som sabotagevagt: "Jeg ved faktisk ikke hvorfor, heller ikke idag, men jeg værgede mig lidt endnu ... Jeg lod mig overtale". Men hvorfor gjorde han det? Den ansvarlige er Ivang, men det er Edward, der får skylden, og det antydes, at det også er statens skyld: "Nu var det jo sådan, at soldaterhåndværket havde jeg forstand på. Det var jo den eneste grundlæggende uddannelse den danske stat ... havde givet mig ... Havde jeg ikke haft den, kunne jeg ikke melde mig til det, jeg nu gik ind til." Ved at forklare Ivangs handlinger alene som forårsaget af andre mister Haaeman kontakten til de komplekse indre motiver, der også drev Ivang til at handle som han gjorde. Det der bliver tilbage mellem denne ydre og indre afgrænsning er et traumatisk rum.

Skyggebokseren

Denne selvmodsiggende bog, skrevet 40-60 år efter at begivenhederne

fandt sted, er da en bog, der beder om forståelse uden selv at forstå; en bog der søger efter retfærdighed uden selv at give den.

Det er en bog, der bokser med skyggerne fra fortiden, og man har på fornemmelsen at gong-gongen aldrig kommer til at lyde ...

Ivang Haaeman.

Social arv som gentagelse

Jeg tror ikke der kan være megen tvivl om, at den barndom, Ivang har haft, har skabt en uheldig ensom dreng, der har haft svært ved at orientere sig i verden. En dreng fuld af uforløste konflikter og længsel efter en, der ville tage sig af ham. Et offer. Den dreng taler stadig gennem den ældre Ivang Haaeman. Hele bogen er udtryk for det.

Det ejendommelige er, at det drengen har været udsat for, udsætter den ældre Ivang Haaeman så igen samfundet for på et symbolsk plan. Det skal også hænges ud, isoleres, gøres til syndebug. Der vises ikke megen omsorg, forståelse eller tolerance her. Når Haaeman så mange år efter stadig ser sig alene som offer, blokerer han for en selvindsigt, og han bliver så nødvendigvis anklager. Verden reduceres til en proces, og i den forsvinder den unge Ivang.

Den lille historie i den store

Den historie er også en lille historie i den store historie om en landbokultur, der erstattes af en bykultur - historien om Danmark, da det vandrede til byerne, og de gamle mønstre blev brudt og nye skabt. Denne Danmarkshistorie er igen en lille historie i den store historie om et Europa, der ankom til midten af det 20. århundrede gennem 2 verdenskrige med mindst 50 millioner lig i lasten.

Det efterkrigstidssystem, der da blev skabt, er det, vi de sidste år har set bryde sammen. Kortene er givet på ny og en regionalitet i verden søger form - endnu engang.

Der er mange historier i den historie. Ivang Haaemans er een af dem, og den er ikke uinteressant.

Et lokalsamfund set i en erindrings sidelys

Af Poul Sverrild

Ivang Haaemans erindringsbog "Den forråbte ungdom" har et lokalhistorisk islæt, og det er det, jeg i det følgende vil beskæftige mig med.

Vi har mange erindringer i form af interviews om den periode, men vi har kun få skrevne erindringer. Haaemans erindringer skiller sig ud på den led, at det almindeligvis er mennesker med et vellykket livsforløb bag sig, der skriver erindringer. De kan ofte beskrive barske forhold under opvæksten og de hårde tider under 30-ernes arbejdsløshed og sociale nød, men alligevel er de sædvanligvis farvet af den overbærenhed og tolerance, man med tiden hyller fortiden i.

Haaemans barn- og ungdomserindring er farvet af, at den er skrevet af en person, hvis liv ikke er lykkedes, og hvis bitterhed over det, han har oplevet, er usvækket. Den første reaktion, man må møde en sådan erindring med, er skepsis. Var det virkelig så slemt? Var de virkelig så konsekvent efter ham hele

tiden? Var det virkelig hele tiden de andres skyld? Var lærerne så onde? Var de så modbydelige på kommunkontoret, som han beskriver? Var lokalsamfundet skruet sådan sammen, som han opfatter det?

Haaeman voksede op i en socialt ustabil familie under konstant økonomisk og social deroute. Efter et kort ophold i Avedøre flyttede den nu faderløse familie til Hvidovre til et havehus i Risbjerggårds Villaby. Her gennemlevs en tid med sult, dårlig skolegang, en familie i opløsning og hårdt arbejde.

Beskrivelsen er konsekvent og ensidigt negativ. Som eksempel kan tages hans beskrivelse af kvarteret:

"Det kvarter vi boede i, blev kaldt for Risbjerggårds Villaudstyling. Hvis man altså kan kalde de mange huse, der blev bygget af brædder, for villaer. De bedste, men også de dyreste, var bygget af "ford-brædder". De var gode og solide brædder fra de store kasser, som Ford sendte deres biler i til Danmark. De billigere var simpelthen bygget af sildekasser."

Vi befinder os her i begyndelsen af 30-erne, og umiddelbart kan ældre Hvidovreborgere nikke genkendende til fordkasse-husene, men det er et eksempel på, hvordan Haaeman med udgangspunkt i et rigtigt forhold giver et vrængbillede af virkeligheden.

Man behøver kun at gå en kort tur i villakvarteret for at se, at der ligger solidt byggede murstenshuse, der daterer sig til 20-erne og begyndelsen af 30-erne blandt de mange nyere huse. Naturligvis lå der mange rønner ind imellem, men de var ikke hele virkeligheden.

Et tilsvarende indtryk giver hans skoleerindringer. Det er et orgie af vold i en verden fyldt med sadistiske og perverse lærere. Fra en geografitime kan vi gengive Haaemans oplevelse af én af de utallige voldsscener: "...han rev pegepinden ud af min hånd med et rasende ryk. Jeg var lige ved at falde. Så tog han spanskrøret, og beordrede mig til at bukke mig. Han gav mig tre kraftige slag i enden. Og der blev lagt godt med kræfter i - fra en rasende voksen mand! Du milde Moses, hvor gjorde det ondt. Allerede ved første slag røg jeg nærmest hen ad gulvet. Kom tilbage, skreg han i raseri, buk dig igen, og så fik jeg to slag til. Den slags havde jeg nu alligevel aldrig prøvet før."

Om en anden lærer hedder det: "Og

når han slog på en dreng, så gjorde han det på den mest hårde, brutale og sadistiske måde."

Den korporlige afstraffelse i Hvidovre Skole møder vi i mange erinder om den periode, så den kærne af sandhed er der også her hos Haaeman, at der blev slået i skolen, og at der var lærere, der nok nød det mere end godt var. Men hos Haaeman findes ingen gråtoner, det er sort og hvidt, og det hvide er svært at få øje på.

Erindringene fortæller også om familiens eneste forsøg på at få hjælp fra det offentlige. Besøget på Kommunkontoret ender naturligvis med en blank afvisning men med en henvisning til, at hans moder jo kunne ernære sig ved prostitution ("enhver kvinde er jo født med en levevej"). Selv om skrankepaveri var en del af tidens virkelighed, så forekommer det fjernt fra enhver realitet, at en selvhøjtidelig kommunal embedsmand i skranken på kommunkontoret skulle nedværdige sig til en sådan udtalelse. Trods de tilsyneladende groteske overdrivelser, det énøjede syn på lokalsamfundet og den endeløse udpensling af ekstreme levevilkår, rummer erindringen så mange elementer af en objektiv genkendelig virkelighed, at den ikke kan afvises.

Vi ved, at der i lokalsamfundet forekom sociale forhold, der set med dagens øjne, trodser enhver beskri-

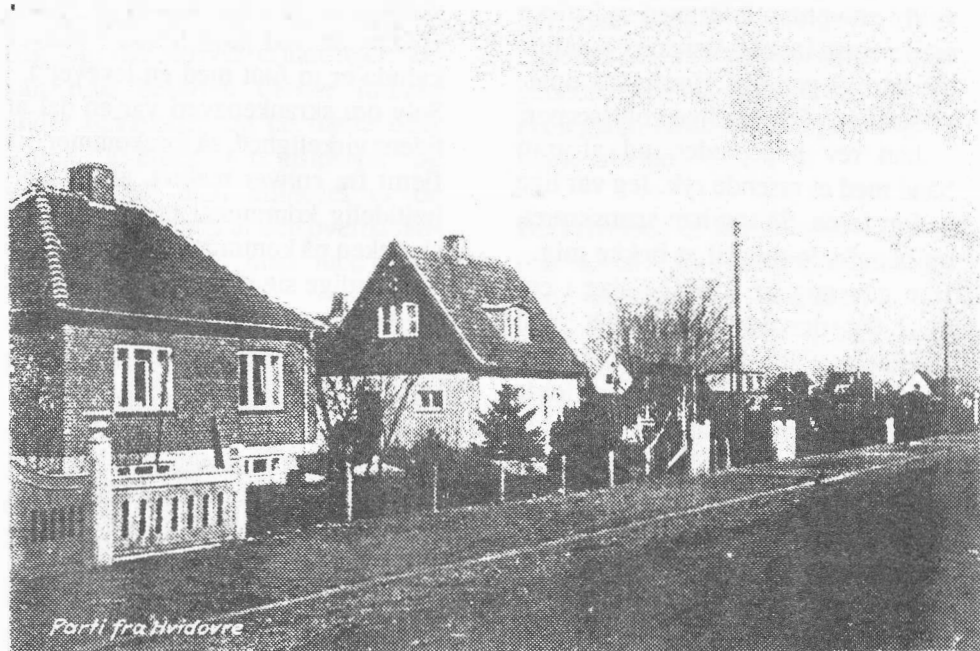
velse, og her er så en beskrivelse af det. Det er næppe tilfældigt, at det kommer fra en person, der skriver efter at have følt sig sat uden for samfundet i 45 år, og som ikke kan vedgå nogen egen skyld i, at det gik som det gik.

Vi kan bruge sådan en erindring til at sætte den "officielle" historie i relief. Styrken ved beskrivelsen er, at den præsenterer en gruppe i samfundet,

der sjældent artikulerer sig. Det er så at sige en beskrivelse nedefra.

Bogen kan selvsagt ikke stå alene, men som et supplement til "almindelige" erindringer er den væsentlig. Den får os til at sætte spørgsmålstegn ved nogle forhold, og selv om man efter at have undersøgt dem, alligevel må afvise Haaemans beskrivelse, så tilføjer den nogle facetter.

Den er ubehagelig læsning på mange planer, men bogen er ikke uvæsentlig.

AKTIVITETSDAGE PÅ RYTTERSKOLEN

Midt i september bliver Rytterskolen ramme om to aktive lokale kulturhistoriske dage. Vores Selskab og Arkivet arrangerer i fællesskab "Rytterskoledage" lørdag den 14. og søndag den 15. september.

Rammen er Rytterskolen og dens have, og indholdet bliver filmforevisninger, lyd/diasshows, rundvisninger i Hvidovre Kirke og kirkegård, gennemgang af Hvidovregitteret, boder med salg af bøger, orientering om Selskabet, udgivelse af en ny bog om Avedøre, salg af the/kaffe og kage, folkedans og korsang og meget mere.

Anledningen er, at det i år er 60 år siden, Hvidovre ved at starte det første bibliotek fik en kulturpolitik. Vi vil markere med Rytterskoledagene, at kulturhistorien har sin centrale plads i det lokale kul-

turliv.

Vores lokale bibliotek i Rytterskolens del af Hvidovre, Holmegårdsbiblioteket, deltager også i festlighederne sammen med sit brugerråd.

I samme weekend afholder Hvidovre Kirke høstgudstjeneste og høstfest, så området omkring Hvidovres gamle centrum bliver ramme omkring en bred aktivitet.

Det bliver et stort arrangement, hvor vi får brug for mange hjælpende hænder. Vi vil meget gerne høre fra medlemmer, der kunne tænke sig at deltage aktivt i nogle af de mange praktiske gøremål.

Hvis I har lyst til at være med, så kontakt arkivet i løbet af juni måned, så mødes vi alle til "aktivistmøde" i Rytterskolen den 21. august.

bag- siden

